

Deviacije na Slovenskem pred sto leti*

Katja Vodopivec**

S 23 slušatelji podiplomskega študija kazensko-pravnih znanosti smo konec leta 1987 končali raziskavo o zgoraj navedeni temi. Zakaj smo se odločili za raziskovanje deviacij na Slovenskem pred 100 leti? Zato, da bi boljše razumeli naš čas!

Vrednote in norme se s časom in prostorom spreminjajo, so ponovno potrdili pristaši interakcionizma v šestdesetih letih našega stoletja. Če pravimo ponovno, pomeni to, da so na spreminjanje moralnih vrednot in norm opozarjali mnogo pred tem že drugi, zlasti sociologi, kakor na primer Karl Marx, F. Engels, E. Durkheim, Th. Sellin, E. Sutherland, G. Gurvitch in drugi. Takemu tolmačenju vrednostnih in normativnih sistemov se upirajo pristaši t. i. naravnega prava, češ da so temeljne vrednote in norme prisotne v človekovem bistvu kot naravno pravo, saj so del njegove naravne razumnosti in socialnosti (npr. E. Kant, G. Hegel in drugi). Zato so naravno pravne norme stalnejše in se s časom bistveno ne spreminjajo. Kljub raznim poskusom tolmačenja v to ali ono smer, pa ostaja svet nerazložljiv in misteriozen, pravi L. Kolakovski.¹

Ker sama bolj nagibam k mnenju, da ustvarjajo vrednote in norme ljudje s svojo mentaliteto, ki se razvija v času in prostoru, se je zdelo primerno raziskovati, kakšen je bil odnos do deviacij na prostoru, na katerem živimo danes, pred 100 leti, to je v času, ki je bil drugačen od časa, v katerem živimo danes. To smo želeli razbrati iz časopisnih poročil o družbenih deviacijah, ker nas je zanimalo, kaj so ljudje tedaj menili o njih, o čem so sploh pisali in kaj so obsojali.

Odklon od družbeno pričakovanega vedenja (deviacija) je neprijeten, povzročča bojzani, strah. Obdani smo s tem in strah, obsojanje je prisotno v nas. V sodobnosti je postalo tako čtivo za-

* Pri raziskavi Inštituta za kriminologijo št. 79 so sodelovali slušatelji: Polona Brcar, Ferdo Cvikl, Zlata Debevec, Alojz Ferlinc, Andrej Fijavž, Mira Grobovšek, Mitja Hribar, Vid Jakulin, Darko Jerše, Zoran Kanduč, Vladka Korošec, Renato Kranjc, Maja Kristan, Branko Masleša, Živko Mazič, Tomaž Miklavčič, Barba Močivnik-Škedelj, Andrej Pavlina, Irena Skulj-Gradišar, Marijan Striker, Ivanka Vnučec, Emil Zakonjšek in diplomant zgodovinskega oddelka Filozofske fakultete Marko Štepec. Raziskava je del usmerjenega raziskovalnega programa, za katerega se sklepajo pogodbe z Raziskovalno skupnostjo Slovenije.

** Katja Vodopivec, redna profesorica za kriminologijo, PF UEK Ljubljana.

¹ Kolakovski, s. 157.

bavno, saj vzbuja umišljene strahove in umišljeno zmago nad njimi.

Deloma zaradi časovne omejenosti svojega bivanja v času in prostoru, deloma zaradi bojzani in strahov, s katerimi živimo, smo vsi prevzeti s problemi sedanosti. S tem v zvezi govori M. Foucault o »heroizaciji sodobnosti«. ² Če pa je ta človekova naravnost popolna, izključujoča vso preteklost in vse sodobno okolje sveta, potem bi lahko govorili tudi o slepi simplifikaciji sedanosti. Rešujemo le sprotne težave, ne da bi se ovedeli kaj delamo. Tako govori npr. R. Dahrendorf med drugim o sodobni eroziji prava in opozarja na to, da rešujemo vedno manjši delež bohotno se razvijajoče materije, ki je sploh ne obvladamo več. S tem pa ogrožamo fundamentalne pojme pravnega reda. In kaj je pravni red? Konsenz večinskega razreda, ki je srednji razred. Lumpenproletariat ne šteje, višji razredi ga ne upoštevajo. ³

Zgodovinske študije omogočajo razumevanje in iskanje lastne identitete. Seveda pa to niso recepti za prihodnje.

Zakaj se je kriminologija šele po skoraj 150 letih raziskovanj začela ukvarjati z zgodovino družbenih deviacij? Žal, nobena ideja ne požene korenin takoj, ko je izrečena, temveč šele dosti kasneje, ko postanejo tudi razmere zrele za sprejem ideje. Tako je npr. K. Marx že leta 1859 napisal v New York Daily Tribune, »da zakon lahko kaznivo dejanje ne samo kaznuje, temveč ga tudi izzove in zakon poklicnih pravnikov je zelo močno naravnan v to smer. Tako je eden od odličnih zgodovinarjev upravičeno pripomnil, da je srednjeveški katoliški kler s svojimi mračnimi pojmovanji o človeški naravi, ki so vplivala tudi na kazensko zakonodajo — povzročil več kaznivih dejanj kot odpustil grehov«.

Kljub temu je zgodovina do srede tridesetih let opisovala predvsem politične dogodke. Skoraj neodvisno od tega se je od začetka 19. stoletja razvijala sociologija predvsem v teoretično smer, brez zadostnega poznavanja zgodovinskih dejstev, razvili sta se etnologija in antropologija. Čeprav sledi N. Castanova poskuse prebojev iz tako ozko omejene shematizacije vse do 16. stoletja, bo verjetno le res, da pomeni sodelovanje zgodovinarja F. Braudela s sociologom G. Gurvitchem v šestdesetih letih našega stoletja, nov način povezovanja vsaj med zgodovino in so-

² Foucault: Kaj je razsvetljenstvo?, s. 43.

³ Turk, s. 195.

ciologijo, taki orientaciji pa sta se pridružili tudi etnologija in antropologija.

Kriminologija je sociološka veda. Spoznanja na področju drugih ved odseva večinoma s časovnim zamikom, v tem primeru z zamikom približno desetih let (prodor interakcijske teorije šele v sedemdesetih letih). Odtlej pa doslej je vendarle tudi na področju kriminologije nastala že vrsta zgodovinsko obarvanih raziskav, zlasti o kriminaliteti, ki so bile zbrano predstavljene na 6. kriminološkem kolokviju evropskega sveta v Strasbourgu leta 1983. Vendar je treba povedati, da je Evropski svet sestavljen predvsem iz vladnih predstavnikov, na tem posvetu pa so bile upoštevane tudi raziskave Nacionalnega inštituta za pravosodje, ameriškega ministrstva za pravosodje (ki je tudi vladna institucija). Zato so bila v tem primeru predstavljena predvsem kriminalno-politično relevantna dela.

Kolikor vemo, podobnih raziskav, razen tistih, ki jih omenjamo kasneje v tekstu, na jugoslovanskem območju in tudi v Sloveniji doslej ni bilo. Zato smo želeli z našo raziskavo prispevati svoj delež k zgodovinskemu raziskovanju stališč ljudi in njihovih predsodkov.

Ali ima taka raziskava pomen za razvijanje prakse? Čeprav spada verjetno predvsem med fundamentalne raziskovalne teme, je ločevanje na aplikativne in fundamentalne raziskave dokaj umetno. Kajti boljše razumevanje sodobnosti ima verjetno pomen tudi za praktično delovanje. Ne sicer kot napotek, ki ga lahko črpamo iz zgodovine, temveč predvsem kot opozorilo, česa naj ne bi delali. To sicer pomeni relativiranje naše sedanje zagledanosti v trenutno problematiko, toda lahko bi pomenilo tudi zavore proti prehitremu in brezglavemu ukrepanju.

Z raziskavo o deviacijah na Slovenskem pred 100 leti želimo, zlasti s časopisnimi poročili iz tistega časa in z literaturo, pričarati čas, ko je npr. v Ljubljani živelo samo 30 000 ljudi, ki so se nekateri vedli drugače, kot so od njih pričakovali njihovi sodobniki. Tudi ti so se med seboj ogrožali, se drug drugega bali in se zaničevali. Kolikor v raziskavi tedanji čas primerjamo s sedanostjo, je to samo orientacijsko, zato da bi lažje razumeli tudi današnji trenutek in sami sebe v njem.

I. Kant je konec 18. stoletja zapisal:

»Sčasoma bo nasilja mogočnežev vse manj, spoštovanja zakonov vse več. Več bo recimo, dobrodelnosti, manj pravdanj, ljudje bodo bolj zanesljivo držali besedo itn., deloma zaradi ča-

stiljubnosti, deloma zaradi spoznanja o lastni koristi v občestvu.«⁴

Je po 200 letih res tako? Bo tako v prihodnje?

1. Nekateri starejši prikazi kriminalitete na Slovenskem

Poleg stališč in nekaterih posplošenih zapisov o kriminaliteti na Slovenskem, ki so izšli v dnevnem časopisju v sedemdesetih in osemdesetih letih preteklega stoletja, so vse analize o kriminaliteti in delovanju pravosodja iz kasnejšega obdobja. Doslej je veljal za pionirja mladinske in tudi ostale kriminologije na Slovenskem Fran Milčinski,⁵ vendar se zdi, da so bila dela Metoda Dolenca s tega vidika še premalo preučena.

Metod Dolenc (1875—1941) je eden prvih pravnih zgodovinarjev pri nas, ki je preučeval zlasti vinogorsko pravo na Dolenjskem. Bil je prepričan, da je to zapis samoniklega domačega prava in je s tem opisoval tudi rodbinska, dedna razmerja med ljudmi in manj hude kaznive prekrške.⁶ Po sedanjem pojmovanju kriminologije, ki se ukvarja tudi z družbeno reakcijo na kriminaliteto pa je nedvomno kriminološka analiza, ki razčlenjuje statistične podatke o obsojenih in oproščenih obtožencih, ki jim je sodila porota na Dolenjskem v letih 1894 do 1905 pred novomeškim porotnim sodiščem.⁷ V uvodu v to razpravo pripoveduje pisec kakšni ljudje so živeli na Dolenjskem. Prebivalstvo je bilo večinoma kmečko in katoliško in tako ni bilo presenetljivo, da so bile tudi štiri petine porotnikov kmetov. Kmetje so bili radi porotni sodniki, da so kaj zaslužili, medtem ko so se višji sloji tej dolžnosti izogibali. Pisec se je družil s porotniki v novomeških gostilnah in spoznaval njihovo mentaliteto. Tako je ocenil, da so porotniki predvideno sankcijo upoštevali že vnaprej pri krivdoreku, saj sicer na kazen niso mogli vplivati.

Najbolj pogosta kazniva dejanja, ki jih je tedaj sodila porota v Novem mestu so bila: uboj in huda telesna poškodba, posilstvo, tatvina; nekoliko manj pogosta so bila: umor in detomor, prevara, požig, rop in ostala kazniva dejanja. V dvanajstih letih je bilo pred porotnim sodiščem

⁴ Kant, s. 36.

⁵ Skaberne: Franc Milčinski.

⁶ Polec: Dr. Metod Dolenc; Skaberne: Dr. Metod Dolenc.

⁷ Dolenc.

v Novem mestu obtoženih 366 oseb, od tega pa obsojenih 287 ali 78 %.

Zlasti zanimiv je drugi del analize, ki anticipira nekaj, čemur danes pravimo ocenjevanje socialne distance med sodniki in obsojenci. Takrat ni bilo v navadi, da bi kdo to razčlenjeval. Pisec je razdelil obtožence v osem družbenih skupin in ugotovil, da je bilo izrečenih največ obsodilnih sodb ciganom in potepuhom. Obtožencev iz višjih družbenih slojev je bilo premalo, da bi iz zbranih podatkov lahko sklepal kaj več, zato je bil le izkustveno prepričan, da kmetje kot porotniki niso bili prijazno razpoloženi do obtoženih uradnikov, ker taki določajo in pobirajo davke, izbirajo vojake in se sploh povsod vmešavajo. Pisec je ugotovil tudi, da je bilo število obsojenih žensk glede na število vseh obtoženih višje kot je bil delež moških obsojencev. To je pisec pripisoval slabši obrambni sposobnosti žensk, upošteval pa je tudi specifično vrsto kaznivih dejanj, npr. detomore.

Na odločitve porotnikov o krivdi so po mnenju pisca najbolj vplivali vrsta in teža kaznivega dejanja, družbeni položaj obtoženca in šele na tretjem mestu dokazi. Med dokazi je bilo najbolj pomembno priznanje in pa zapriseženo pričevanje, saj so bili kmetje verni in so se upirali nepotrebному zapriseganju prič. Priznanje je pomenilo tudi, da je obtoženec kriv, saj kmetje kot porotniki niso bili občutljivi za podrobnejše raziskovanje znamenj kaznivega dejanja. V zvezi s tem je pisec navedel nazoren primer krive obsodbe, zoper katero ni uspela nobena pritožba.

Pri izvedenskem mnenju zdravnikov pa je zlasti pomemben vpliv izvedenca na porotnike in manj njegovo mnenje, ki ga itak niso razumeli. Tudi t. i. »pismo o glasu« je napravilo na porotnike velik vtis.⁸

Osem let starejši Franc Milčinski, prvi mladoletniški in varstveni sodnik v Sloveniji, je sicer svojo analizo mladih »zanikernežev«, kakor jih je imenoval, objavil nekaj pred omenjeno Dolenčevo analizo, vendar je obsegala kasnejše obdobje, to je od prve polovice leta 1904 do prve polovice leta 1905.⁹ To poročilo je bilo izdelano za prvi avstrijski kongres za otroško varstvo, ki je bil leta 1906. Z mladoletniki, ki jih zajema to poročilo, so se ukvarjali tedaj varuška sodišča (70) in šole (76) — od tega je bilo le 5 istih primerov. Vsega skupaj je torej poročilo

zajemalo 141 mladoletnih in otrok, med temi pa je bilo 40 kazensko odgovornih. Od vseh skupaj je bilo le 33 starih več kot 14 let (s. 7—8). Po socialnem izvoru so bili to največ otroci delavcev, dninarjev in služkinj (45 %), ki so pogosto živeli in služili pri tujih ljudeh (33 %). Med njimi je bilo mnogo nezakonskih otrok ali sirot, v zgodnji mladosti so doživljali telesne kazni. Milčinski je navajal zlasti naslednje vzroke za vedenje »izprijene« mladine: revščino in alkohol, pomanjkanje nadzorovanja in vzgoje, slaba izobrazba staršev in slaba družba vrstnikov (s. 18—22). Poudarjal je, da je treba v vsakem posameznem primeru ugotavljati razmere, v katerih mladoletnik živi.¹⁰

Fran Milčinski je postal mladinski sodnik šele leta 1909. Že leta 1910 je objavil v Slovenskem Pravniku »pregledno sliko« o delovanju mladinskega sodnika. Zato razlaga v uvodu, da je razloček med delovanjem sodnika in sodnika za mladoletnike v tem, da prvi obravnava dejanje, mladinski sodnik pa mladostnika kot človeka. Zato mora imeti vpogled v »telesne in duševne kakovosti mladostnika«, poznati mora njegove osebne in družinske razmere in njegovo preteklo življenje. Za ta namen so potrebne poizvedbe, toda le »cum grano salis«. Med raznimi poročili mladinskemu sodniku naj bi bilo najbolj pomembno šolsko poročilo.

Pisec poudarja, da ni le mladinski, temveč tudi varstveni sodnik in mora za marsikaterega delinkventnega mladostnika skrbeti tudi kot njegov varuh. »Ni vseeno, kako razpravljam z mladostnikom. Ali sedim na podiju, odet v bajno čudni talar, pred menoj se sveti krucifiks in se blesketata dva svečnika, in od zgoraj dole izprašujem globoko pod menoj stoječega, od novih vtiskov povsem raztresenega 14 let starega frkolina, ali se pa menim brez podija in brez talarja lepo po domače s fantičem, prijemši ga za roko in tolažeč ga, naj se me nikar ne boji!« (s. 8—9). Pri tem pa tedanji zakon mladinskemu sodniku ne daje možnosti upoštevati duševno zrelost mladostnika. Pisec ugotavlja, da razlike med obtoženci niso samo v prištevnosti temveč tudi v stopnji duševne zrelosti (s. 10—11). Zaradi tega prihaja mladinski sodnik v stisko ko izbira primerno sankcijo: »15 let stara, skrajnje delomrzna in lahkomiselna deklina K. je bila obtožena zaradi beračenja. Njena krivda je bila v objektiv-

⁸ Povzeto po: Vodopivec.

⁹ Skaberne: Fran Milčinski

¹⁰ Milčinski: Verwahrloste und entartete Jugend in Krain. Laibach Selbstverlag 1906.

nem oziru dognana, nisem pa bil siguren, koliko zasluži kazen, in zlasti ne, ali je že zrela za prisilno delavnico oziroma poboljševalnico. Poučil sem jo torej, kaj jo čaka, ukazal ji delo in da mi pride vsakih 14 dni poročat... (Toda) kmalu je zopet popustila delo in se pričela vlačiti. Zdaj je bila pač očitna mera njene zanikernosti in z mirno vestjo sem jo obsodil za 14 dni v hudi zapor in sem hkrati izrekel za dopustno, da se jo drži v poboljševalnem oddelku prisilne delavnice.«

Milčinski se tudi pritožuje nad mladinskim oddelkom poboljševalnice, ki je bil ustanovljen že leta 1874.

Občutljivost ljudi za družbeno manj pomembna deviantna dejanja pa je bila očitno zelo velika, saj je Milčinski obravnaval mladostnike, med drugim npr. tudi zaradi rabutanja sadja, zaradi prisvojitve najdene stvari ipd.

Toda še mnogo več, kot z omenjenima analizama, je storil Milčinski s svojimi leposlovnimi novelami in spisi. Teh je za tisti čas izredno veliko,¹¹ dobri in ganljivi so in vsi prispevajo k zmanjševanju predsodkov proti t. i. »zanikerni« mladini in k zviševanju stopnje tolerantnosti in uvidevnosti med ljudmi. Milčinski je tako svoj očetovski lik uresničeval v pravosodni praksi, to je v konkretnem delu z mladostniki, v analitičnih prispevkih in kot slovenski pisatelj.

Drugih analiz za čas konec 19. stoletja nismo našli. Slovenski pravnik je začel izhajati leta 1881, v letih 1884 do vključno 1887 ni izhajal, odtlej do danes pa izhaja redno. To je časopis, namenjen izpopolnjevanju pravne prakse, zlasti s tolmačenjem določb in sodnih odločb, res pa je, da je v času 1888 do 1900 prinašal tudi kazuistiko, to je opise nekaterih kaznivih dejanj. Takih opisov v prvih treh letnikih še ni mnogo, pač pa so zanimivi zapisi starih pravnih običajev, iz katerih npr. izvemo, da se je tatvina pšenice in grozdja včasih obravnavala kot hudo dejanje, kot »največji greh«, ker se to rabi pri sveti maši (letnik 1883, str. 6).

V kasnejših letnikih Slovenskega pravnika najdemo več zapisov o izvršenih kaznivih dejanjih, tako npr. v letniku 1896 zapis o obsodbi obrtnika na globo, ker je kršil predpis o nedeljskem počitku (str. 91) ali zapis o prekupčevalcu, ki je preprodajal živino. Zato da bi jo kupil kot

staro in onemoglo je začel živini na pašniku rezati jezike. Ker govedo ni moglo jesti, je začelo hirati (str. 277, 278).

V letniku 1892 pa beremo na str. 288, da je izšla Statistika razmer v avstrijskih kaznilnicah, ki jo je izdalo c. kr. pravosodno ministrstvo. Te statistike v naših knjižnicah nismo mogli najti. Pač pa je centralna statistična komisija na Dunaju redno letno izdajala Oesterreichische Statistik, ki je vsebovala tudi podatke o delu kazenskih pravosodnih organov.¹² Vendar kaže, da teh podatkov v tistem času za Slovenijo, oziroma za Kranjsko ni nihče posebej analiziral.

2. Obseg in struktura kriminalitete

Zato, da bi si ustvarili približno podobo o razlikah v strukturi kriminalitete v razmaku stotih let, smo uporabili podatke o prebivalstvu iz Oesterreichische Statistik — k. k. Statistische Central Commission, Wien 1882, to je iz popisa prebivalstva, ki je bil narejen leta 1880; o kriminaliteti iz Statistische Central Commission; Oesterreichische Statistik, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege za leto 1882, izd. Wien 1886, za sodobni čas pa smo uporabljali uradne publikacije o kazensko sodni statistiki Zavoda za statistiko SR Slovenije.

Uporabljanje sodnih statistik je za ocenjevanje kriminalitete zelo sporno, saj ne odseva dejanske kriminalitete, ampak le tisto, s katero so se ukvarjali pravosodni organi in seveda tisto, ki je bila kot taka opredeljena ob vsakem času v kazenski zakonodaji. Težav v zvezi z interpretacijo teh podatkov so se zavedali že prvi zbiralci sodnih statistik (od leta 1830 dalje Mittermaiers, Condolla, Quetelet). Vse odtlej pa do danes vsebinskih čeri, ki so povezane s to problematiko, ni uspelo premostiti in še vedno uporabljamo te podatke za grobo orientacijo o številu konfliktov, do katerih prihaja med storilci kaznivih dejanj in oblastjo. Zavedamo pa se pri tem, da to ni odraz števila družbenih deviacij, saj je odvisen ne samo od njihovega obsega, ampak tudi od prizadevanj pravosodnih institucij.¹³

Naslednja težava, s katero smo se srečali pri tej primerjavi, so razlike med regionalnim območjem sedanje Slovenije in območjem, ki smo

¹² Oesterreichische Statistik — Die Ergebnisse der Strafrechtspflege.

¹³ Bayer, M., HEUNI.

¹¹ Več o tem glej Vrhovec: Fran Milčinski — vzgojnik.

ga lahko s sodno statistiko zajeli pred 100 leti. Statistični podatki o obtoženih in obsojenih osebah so bili v avstrijskih uradnih statistikah objavljeni samo po območjih okrajnih sodišč. Re-

Tabela 1: Struktura kriminalitete 1882, 1982 — Slovenija

Obsojeni po vrstah kaznivih dejanj	Število		%	
	1882	1982	1882	1982
Vsi	3747	11 673	100	100
Kazniva dejanja zoper:				
1 — javni red in mir proti oblasti	164	89	4,3	0,8
2 — ogrožanje varnosti + nasilništvo	119	243	3,2	2,1
3 — spolno moralo	42	68	1,1	0,6
4 — umor in uboj	18	36	0,5	0,3
5 — detomor	12	2	0,3	0,02
6 — huda telesna poškodba, posledica smrt	54	20	1,4	0,2
7 — huda telesna poškodba	709	218	18,9	1,9
8 — tatvina	1098	3 010	29,3	25,8
9 — goljufija	214	117	5,7	1,0
10 — razširjanje kužnih bolezni pri živalih*	564		15,1	
Skupaj	2994	3 803	79,8	32,7
Druga kazniva dejanja zoper:				
— upravljanje družbenih sredstev in naravna bogastva		662		19,3
— družbeno in zasebno premoženje		1 604		
— varnost javnega prometa		3 095		26,0
Skupaj		9 164		78,0
— nespecificirana k. d.**	753	2 509	20,2	22,0
Skupaj	3747	11 673	100,0	100,0

P. S.

Območje Slovenije 1882, oziroma 1880: Zajeto preveč pri sodiščih v Gorici in Trstu, izpuščeni Murska Sobota in Lendava. Kolikor bi bilo mogoče to korigirati, bi se deleži k. d. zoper življenje in telo 1882 verjetno povečali.

* S podatki o razširjanju kužnih bolezni pri živalih smo zajeli 80 % vseh tedaj statistično razčlenjenih prestopkov.

** Nespecificirano zaradi majhnih števil posameznih vrst kaznivih dejanj.

levantna za območje sedanje Slovenije so bila območja okrajnih sodišč v Celju, Ljubljani, Novem mestu, v podatkih za območja sodišč v Gorici in Trstu je bilo zajetih preveč primerov, izpuščena pa so bila po drugi strani območja Murske Sobote in Lendave, ker v Ljubljani nismo mogli najti uradnih statistik za tedanjo Ogrsko. Zato se bomo pri interpretaciji zbranih podatkov usmerili predvsem na tolmačenje relativnih števil in manj na absolutne podatke. V primerjavi statističnih podatkov smo se ravnali po obdobjih popisov prebivalstva (leti 1880 in in 1981) in njim približanih sodnih statistik od (1882 in 1982). Skušali smo namreč primerjati tudi kriminalitetna števila (število obravnavanih zadev na 100 000 prebivalcev).

Problematično je seveda primerjanje vrst kaznivih dejanj. Zato smo v dveh poglavjih analizirali posebnosti avstrijske kazenske zakonodaje v splošnem in posebnem delu kazenskega zakonika.

Groba primerjava, narejena z vsemi pridržki, je v tabeli 1.

Kakorkoli že je ta primerjava groba in zgolj orientacijska, nas opozarja na bistveno razliko med strukturo deviacij pred 100 leti in sedanjo. Predvsem obravnavamo v sedanjem času približno 45 % dejanj, ki pred 100 leti sploh niso bila aktualna. Med drugimi kaznivimi dejanji je bilo leta 1985 ugotovljenih bistveno več t. i. grabežev, davčnih utajitev in ostalih kaznivih dejanj zoper upravljanje družbenih sredstev; med kaznivimi dejanji zoper premoženje pa vlovov, ropov in roparskih tatvin, zatajitev dajatev ter seveda odvzemov motornih vozil. Pri kaznivih dejanjih zoper premoženje je največji porast pri napadih na družbeno premoženje. Posebno veliko skupino obravnavanih kaznivih dejanj v sodobnosti pa predstavljajo seveda kazniva dejanja zoper varnost javnega prometa.

Pred sto leti pa so obravnavali znatno več nasilnih kaznivih dejanj (zlasti hudih telesnih poškodb), kaznivih dejanj naperjenih proti oblasti ter končno prestopkov proti razširjanju kužnih bolezni pri živalih, ki sedaj niso več aktualni.

Strukturna podoba obsojenih oseb je torej sedaj bistveno drugačna kot je bila pred 100 leti. Zato domnevamo, da je tudi pojmovanje o tem, kaj je kriminaliteta nasploš, zlasti med ljudmi, ki delajo v pravosodnih organih, sedaj bistveno drugačno kot je bilo pred 100 leti.

Kaj pa število obsojenih oseb na 100 000 prebivalcev? To nam kaže tabela 2.

Število obsojenih storilcev kaznivih dejanj v Sloveniji na 100 000 prebivalcev.

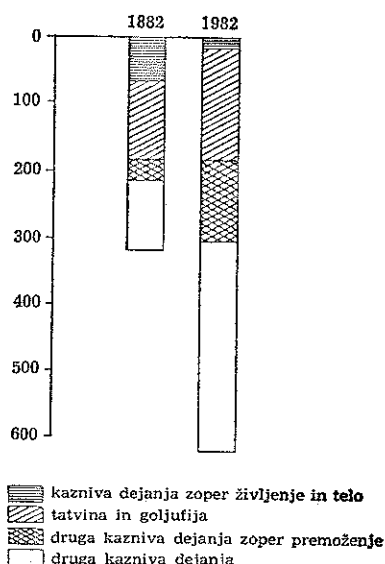

Tabela 2: Število obsojenih storilcev kaznivih dejanj na 100 000 prebivalcev 1882, 1982 — Slovenija

Vrste kaznivih dejanj zoper	Število		Na 100 000 prebiv.	
	1882	1982	1882	1982
— varnost (1 + 2)	283	332	24	18
— spolno moralo (3)	42	68	3,6	3,6
— življenje in telo (4 + 7)	793	276	67	15
— tatvine, goljufije (8, 9)	1312	3 127	111	165
— prenašanje kužnih bolezni pri živalih 10	564		68	
Skupaj	2994	3 803	253	201
Prebivalstvo v 000	1182	1 892		
Vsi obsojeni	3747	11 673		
Na 100 000 prebivalcev	317	617		

Obremenjenost prebivalstva z obsojenimi storilci kaznivih dejanj je po 100 letih za približno enak delež manjša pri kaznivih dejanjih zoper življenje in telo kot je večja pri tatvinah in goljufijah.³ Skupna obremenitev sodišč z zgoraj navedenimi specificiranimi storilci kaznivih dejanj je po 100 letih manjša (na 100 000 prebival-

cev 201 : 253). Vsa ostala obremenitev naših sodišč po sto letih pa odpade na druge, nove vrste kaznivih dejanj, zlasti na slabo varovanje družbene lastnine in na dejanja zoper varnost javnega prometa.

Zelo vabljivo je primerjati tudi kazenske sankcije izrečene pred 100 leti in danes. Vendar so take primerjave izredno tvegane, saj smo povedali, da se je bistveno spremenila struktura kriminalitete, medtem ko njene družbene nevarnosti skoraj ne moramo ocenjevati. Za bežno orientacijo pa vendar predstavljamo grobo primerjavo izrečenih kazenskih sankcij v obeh obdobjih. Pri analizi avstrijske kazenske zakonodaje smo namreč rekli, da so bile zagrožene kazenske sankcije strožje pred 100 leti, kot so sedaj. Taka groba orientacija bi bila:

Tabela 3: Struktura izrečenih kazenskih sankcij po uradnih virih.

Vrsta kazni	Vsa Avstrija (zločini in prestopki) 1882	SFRJ 1981	Slovenija 1981
smrtna kazen*	0,0	—	—
zaporna kazen:			
3 leta in več	3,0	1,5	1,0
2—3 leta	1,6	1,1	0,7
1—2 let	7,1	2,5	2,4
6—12 mesecev	9,7	4,1	3,1
do 6 mesecev	59,0	12,7	11,0
denarna kazen	19,6	32,1	30,7
pogojne kazni		43,9	47,2
ostale sankcije		2,1	3,9
Skupaj	100 %	100 %	100 %

* V absolutnih štev. so bile izrečene smrtne kazni: Avstrija 10 brez pomilostitve, Jugoslavija 3, število pomilostitev neznano, Slovenija 0.

Očitno je, da je bilo pred 100 leti izrečenih bistveno več kazni odvzema prostosti, kot v sodobnem času, zelo verjetno tudi na Slovenskem.

3. Metodologija empiričnega dela raziskave

Potem ko smo pregledali tiste tuje raziskave o podobni problematiki, ki so nam bile dostopne in ko smo se skušali orientirati v času in prostoru na Slovenskem pred 100 leti, smo začeli čitati Slovenca, Slovenski narod in Novice iz let

1883—1885. Obdobje treh let smo vzeli zato, ker je bilo v tistem času bistveno manj informacij o deviantnih pojavih, kot jih je v sodobnosti, želeli smo pa ugotoviti nekatere strukturne značilnosti. In potem smo čitali tudi »črne kronike« v časopisih Delo in Ljubljanski dnevnik za leto 1985.

Relevantne informacije smo izpisovali na posebne izpisovalne listke. Izpisovali smo deloma po šifrantu, deloma čisto prosto tekstualno ali približno po vsebini, ali dobesedno. To zato, ker smo od vsega začetka želeli tedanjo atmosfero prikazati ne samo številčno, temveč tudi kazuistično. V tem smislu je to ena redkih, kazuistično analiziranih raziskav.

Glede na to, da smo dali raziskavi naslov »Deviacije na Slovenskem pred 100 leti« smo analizirali predvsem vzdušje tega časa. Kazuistično gradivo zbrano za leto 1985 je ostalo v tem primeru še neobdelano.

Tematiko smo že pri črpanju podatkov za obdobje pred 100 leti omejili na sedanje ožje območje Slovenije in smo izpuščali vse, kar se je zgodilo na sedanjem avstrijskem koroškem ali štajerskem ozemlju, oziroma na tržaškem ozemlju, ki danes pripada Italiji. Na takšno območje Slovenije je namreč pretežno naravnano tudi naše sodobno časopisje.

4. Povzetek ugotovitev

Z raziskavo smo primerjali osemdeseta leta v prejšnjem in našem stoletju. Obdobje, ki smo ga s tem zajeli pred 100 leti je bilo na Slovenskem relativno mirno obdobje, avstrijska Taaffejeva vlada je bila bolj uvidevna kot prejšnje, do zahtev raznih narodnosti na območju Avstrije, gospodarstvo je zaradi železnice, ki je stekla po naši deželi 1849 leta napredovalo, Ljubljane še ni ogrozil potres in časopis Slovenec je začel dnevno izhajati šele sredi leta 1883.

Kakšno je bilo življenje pred 100 leti na Slovenskem? Na istem ozemlju je bilo približno za 40 % manj ljudi kot jih je danes, kraji so bili majhni in pregledni. Ljubljana je štela samo 30 000 ljudi. V mestu so uporabljali plinsko razsvetljavo, v predmestju petrolejke, ulice so bile na obrobju temne, vodovoda in odtočnih kanalov ni bilo. To je bilo majhno, umazano mesto obrtnikov, trgovcev in prevoznikov. Ljudje so se poznali med seboj, uradnega nadzorovanja ljudi je bilo bistveno manj kot danes. V tem

in drugih krajih na Slovenskem pa je bila relativno močno razvita narodna zavest, kulturno so si maloštevilni prosvetljenci prizadevali dohiteti evropska obzorja, družabni so bili, zbirali so se v številnih gostilnah. Značilna za tisti čas je borba z nemškutarji, lahoni, anarhisti in deloma tudi z Židi. Sicer pa je za podobo Slovenije v tedanjem času odločilen kmet, kajti Slovenija je bila tedaj kmečka dežela.

Podatke so zbirali slušatelji tretjestopenjskega študija kazensko-pravnih znanosti na Pravni fakulteti v Ljubljani (ki so se vpisali na ta študij leta 1985). To so delali po posebej za ta namen pripravljeni metodologiji. Isti slušatelji so sami analizirali tudi večino zbranih podatkov.

Informacije smo iz časopisja beležili tolikokrat kolikorkrat so se pojavljale, ne glede na to ali je šlo za isti dogodek ali ne. Kajti zanimalo nas je predvsem s kakšnimi časopisnimi informacijami so bili bralci zasipani tedaj in s kakšnimi so zasipani sedaj. Dejanskega števila deviacij namreč itak ne moremo ugotoviti ne z uradnimi podatki ne z branjem časopisov. In predvsem si z branjem časopisov ustvarjamo mnenje o njih in poglobljamo bojazni pred njimi.

Kazenska materialna zakonodaja, ki je bila tedaj v veljavi, je bila mnogo bolj kazuistična, kot je naša sedanja. T. i. splošni del kazenskega zakonika je bil relativno manj obsežen v primerjavi s posebnim delom, stvari, ki se v sedanji zakonodaji rešujejo načelno (npr. malomarnost, poskus) so se reševale v posebnem delu kazuistično. Kazenski zakonik je poznal delitev kaznivih dejanj na zločine, prestopke in prekrške, ni pa poznal t. i. inštituta neznatne družbene nevarnosti. Otroci, ki so storili zločin in so bili stari 10 do 14 let so bili obravnavani za prekršek. V zvezi z možnimi sankcijami je bilo v primerjavi s sedanjostjo kar veliko razlik. Avstrijski kazenski zakonik ni poznal varnostnih ukrepov in ne pogojne obsodbe, zato pa je bilo mogoče v nekaterih primerih izreči hišni zapor ali pa storilca samo ostro karati. Toda za umor je bila predvidena samo smrtna kazen. Zaporno kazen je bilo mogoče poostriti z različnimi nevšečnostmi.

Med kaznivimi dejanji, zoper življenje in telo, je bilo kaznivo dejanje tudi prekinitev nosečnosti, posebna določila so pa veljala za dvoboj. Med premoženjskimi kaznivimi dejanji so bile kvalificirane oblike dejanj tatvine lesa, rib, divjačine v gozdu, tatvine pridelkov na polju, živine, ki se pase, kmetijskega orodja na polju,

rud in orodja v rudniku, poškodovanje železnice, povzročajo požarne nevarnosti in tatvine iz božjih hramov.

Pri varstvu državne ureditve je bil obseg inkriminacij širši kot je danes, zagrožena kazen pa npr. za dejanja po členu, ki je podoben današnjemu členu 133 zveznega KZ, nižja.

Struktura poročil v časopisih se je v 100 letih bistveno spremenila.

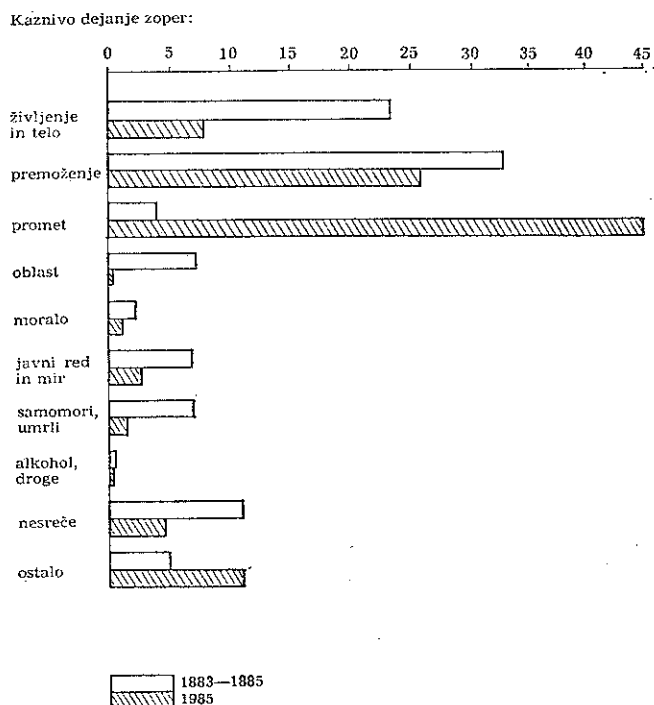
Tabela 4: Število in struktura objav v časopisih

Kaznivo dejanje zoper:	Število objav		%	
	1883 1885	1985	1883 1885	1985
življenje in telo	370	233	23,5	8,0
premoženje	515	755	32,8	25,9
promet	65	1310	4,1	45,0
oblast	113	7	7,2	0,2
moralo	35	29	2,2	1,0
javni red in mir	106	76	6,7	2,6
samomori, umrli	112	40	7,1	1,4
alkohol, droge	8	9	0,5	0,3
nesreče	173	134	11,0	4,6
ostalo	75	319	4,9	11,0
Skupaj	1572	2912	100,0	100,0
povprečno na 1 leto	534	2912		

To pomeni, da je celotna podoba, s katero je soočen sodoben bralec znatno drugačna, kot je bila pred 100 leti. To pokaže grafikon na tej strani. Če bi strnili vse bele stolpce na eni strani in vse črne stolpce na drugi strani, bi dobili popolnoma različno konfiguracijo t. i. deviacij. Celoten vtis torej, ki ga dobi bralec iz dnevnega časopisja dandanes, se zelo razlikuje od tistega pred 100 leti. Ker si človek predvsem iz časopisja ustvarja vtis o stvareh, ki se jih boji in iz tega sklepa na stvarnost, je njegova stiska danes drugačna. Še vedno pa rad posplošuje pojem deviantnosti na kazniva dejanja zoper življenje in telo in kazniva dejanja zoper premoženje in je v tem smislu postal vtis, dobljen pred 100 leti, stereotipen za neizdiferenciran pojem tudi v sodobnosti. Ker je sedaj objav o deviantnosti približno štirikrat toliko kot jih je bilo pred 100 leti, je stiska (ali pa stereotipna privajenost na deviacije) tudi drugačna.

Seveda pa objave v časopisju niso odraz stvarnosti. Kaj vse je v stvarnosti destruktivno in

Struktura objav v časopisih

se odklanja od človeških pričakovanj, sploh ne vemo. Približno pa vemo, koliko je iz tega nastalo konfliktov z oblastjo. To nam pokažejo uradne sodne statistike. Ker so te sestavljene drugače kot smo mi razporejali časopisna obvestila, lahko primerjamo podatke samo za del dejanj, ki so opredeljena podobno, primerjava pokaže tole:

Tabela 5: Primerjava med številom obsojenih oseb in časopisnih poročil pred 100 leti

Kaznivo dejanje zoper:	Število		%	
	obsojenih 1882	objav v časopisih 1883-1885	obsojenih	objav
življenje in telo	793	370	32,6	32,5
premoženje	1312	515	54,1	45,2
oblast	164	113	6,7	9,9
moralo	42	35	1,7	3,1
javni red in mir	119	106	4,9	9,3
Skupaj	2430	1139	100,0	100,0
povprečno letno	2430	380	—	—

Primerjava je zelo groba in tega se zavedamo. Vendar se sodne statistike iz leta v leto ne spreminjajo bistveno, to je ugotovil Quetelet že na začetku 19. stoletja. Zato bi lahko napravili približno oceno tega, kakšna je bila selekcija poročevalcev o kaznivih dejanjih, ki so bila obravnavana v kazenskem postopku. Čeprav je bilo pred 100 leti objavljenih bistveno manj poročil o deviantnih dogodkih, je bila struktura objav relativno podobna. Poročevalci so prekomerno poročali le o političnih kaznivih dejanjih, o dejanjih zoper javni red in mir in o dejanjih zoper moralo.

Kako pa v sodobnosti?

Tabela 6: Primerjava med številom obsojenih oseb in časopisnih poročil v sodobnosti

Kaznivo dejanje zoper:	Število		%	
	obsojenih 1982	objav v časopisih 1985	obsojenih	objav
življenje in telo	276	233	3,0	9,7
premoženje	5393	755	58,9	31,3
oblast	89	7	1,0	0,3
moralo	68	29	0,7	1,2
javni red in mir	243	76	2,6	3,1
promet	3095	1310	33,8	54,4
Skupaj	9164	2410	100,0	100,0

Relativno je bilo v sodobnosti objavljeno bistveno več poročil o deviantnih dogodkih kot pred 100 leti, struktura teh objav pa je popačena slika stvarnosti. Predimenzionirana so zlasti poročila o kaznivih dejanjih zoper življenje in telo. Glede prometa je treba povedati, da smo v časopisju registrirali tudi nesreče, dočim so v sodnih statistikah zajeta samo t. i. kazniva dejanja. V zvezi z drugimi razlikami v strukturah pa je res, da pišemo več o političnih kaznivih dejanjih načelno v člankih, kot je bilo registriranih konkretnih poročil o storjenih dejanjih in pišemo bistveno več o prekrških zoper javni red in mir v t. i. nočnih kronikah, ki niso bile upoštevane. Vsekakor pa novinarsko poročanje močno selekcionira primere, to pa oblikuje javno mnenje.

Kaj pa način pisanja? Predvsem je treba povedati, da je bil obseg časopisov pred 100 leti

več kot enkrat manjši od današnjega. Poleg tega je bilo objavljanje vesti o težavah in deviacijah sramotno, medtem ko je sedaj tako objavljanje za bralce atraktivno. V časopisnih hišah vlada prepričanje, da take vesti zvišujejo naklado in služijo zabavi. Glede sramotnosti takih informacij v preteklosti pa so bili takega mnenja predvsem klerikalci (kar se je odrazilo v manjšem številu objav v Slovincu in deloma v Novicah), manj pa liberalci njihov list je bil Slovenski narod).

Te vesti so pred 100 leti sporočali časopisom občasni dopisniki, sedaj pa jih pišejo v večjih mestih poklicni novinarji, v drugih manjših mestih pa na taka poročila usmerjeni dopisniki. Stališča poročevalcev in njihova izražena mnenja seveda niso neodvisna. Odvisna so ali od stališč stranke kateri pripadajo (pred 100 leti), oziroma od politične klime in od klime, ki se ustvarja v nekem časopisu. Tako se s časom oblikuje podoben vzorec mišljenja tudi pri bralcih (t. i. javno mnenje).

Take vesti so bile objavljene pred 100 leti med dnevnimi vestmi s povsem indiferentnimi ali deloma informativnimi naslovi. V sodobnosti smo zabeležili več poučevalnih, hudomušnih, obsojajočih in senzacionalističnih naslovov. Vsebina je bila pred časom skromna, toda večinoma močno obsojajoča, sedaj je vsebina obširna, kritičen odnos do storilca in dejanja pa je v različnih prišpevkih različno izražen.

Glede razlik, ki smo jih zabeležili v načinu poročanja pred 100 leti in sedaj pri različnih dejanjih, naj dodamo še tole: Pred 100 leti smo registrirali relativno veliko zaplemb časopisov in kaznovanij odgovornih urednikov (ca. 24 letno), dočim v letu 1985 ni bilo nobenih poročil o tem. Sedaj je namreč dosti bolj v navadi predhodno izločanje kočljivih člankov v samih uredništvih časopisov in predhodno interveniranje samih odgovornih urednikov.

V poglavje kaznivih dejanj zoper moralo je spadalo po zakonodajnih določilih pred 100 leti dosti več dejanj, kot jih je inkriminiranih danes. Kljub temu je takih dejanj v sodobnosti registriranih v časopisju in v sodnih statistikah bistveno več, kot jih je bilo tedaj. To pa verjetno pomeni, da smo dekriminirali predvsem dejanja, ki kot konflikt sploh niso bila pogosta.

Sedaj se o nesrečah piše trikrat več kot pred 100 leti. Prej so bili pogosto omenjeni zlasti požari, ki so imeli usodne posledice za cele vasi, saj so bila poslopja še deloma lesena, predvsem

pa ni bilo vodovodne napeljave za gašenje. Pisalo se je tudi o utopitvah (zaradi slabega znanja plavanja) in o nesrečah pri delu.

O alkoholu se je pred časom pisalo več posredno, v zvezi s posameznimi dejanji, v sodobnosti pa se piše več o razpečevanju drog. In končno pisanje o umrlih in pogrešanih je bilo — po naši sedanji oceni — tedaj brez posebne pietete in obzirnosti.

V zvezi z neznatnimi kaznivimi dejanji se je pisalo tudi o stvareh, kakor npr. o rabutanju sadja, prisvojitvi najdenih stvari (neznatne vrednosti), o tatvinah pšenice in grozdja, ker se to rabi pri sveti maši, o kršenju nedeljskega počitka ipd.

V uvodu smo zapisali hipotezo, da ustvarjajo vrednote in norme ljudje s svojo mentaliteto, ki se razvija v času in prostoru. Lahko, da je to

naše stališče vplivalo na pozitiven izid raziskave, ki je vsaj razčlenjeno utemeljen. Res pa je tudi, da so najširše pojmovne kategorije, kakor npr. integriteta osebnosti, napadi na premoženje, napadi na čast in na oblast, ostale. Toda po našem prepričanju je to le zelo neizdiferenciran makro aspekt na vedenje ljudi, ki ga obsojamo. Če to šteujemo za naravnopravne vrednote, je seveda možno. Toda vse vzdušje življenja se je na tem majhnem slovenskem prostoru v 100 letih bistveno spremenilo, da sploh ne govorimo o družbenem sistemu. Današnji človek živi drugače, dela drugače in obsoja drugače. Raziskava nam je pokazala, da je postal do družbenih stranpoti in grdobij dosti bolj tolerant in računava s slabostmi človeka kot z življenjsko resničnostjo, dočim tega pred 100 leti ni bil zmožen. Bolj pa je danes obremenjen s hudimi destruktivnimi dejanji.

Literatura

1. Bayer, M.: Uporedna studija o nekim vrstama kriminaliteta u Jugoslaviji, Austriji i Polskoj. Ljubljana, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti 1968.
2. Castan, N.: Assessment of the contribution of historical research to the understanding of crime and criminal justice. V: Council of Europe: Historical Research on Crime and Criminal Justice, Strassbourg 1985.
3. Dolenc, M.: — Zur Frage der Psychologischen Grundlagen der Geschworenenwahrspuche, s. 424—456 (Bd. I). — Die Verfassung der österreichischen Strafgerichte und das Laienrichtertum, s. 467—602 (Bd. II). V: Mittermaier, V., Liepmann, M. (izd.): Schwurgerichte und Schöfengerichte. Heidelberg, Carl Winter's Univeritatsbuchhandlung 1908, 1909.
4. Foucault, M.: Kaj je razsvetljenje? V: Kaj je razsvetljenje? Vestnik Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana, 1/1987, 38—49.
5. Foucault, M.: Surveiller et punir. Paris. Gallimard 1975.
6. Gurvitch, G.: Sociologija, I., II. Zagreb, Naprijed 1966.
7. HEUNI: Criminal Justice systems in Europe, Helsinki 1985. Uvod.
8. Kant I.: Spor fakultet. V: Kaj je razsvetljenje? Vestnik Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Znanstveno-raziskovalni center SAZU, Ljubljana, 1/1987, s. 14—37.
9. Kolakovski, L.: Filozofski eseji. Beograd. Nolit 1964.
10. Marx, K.: Prebivalstvo, kriminaliteta in siromaštvo. Karl Marx — Friedrich Engels Werke. Berlin. Dietz Verlag 1961, zv. 13, s. 490—495.
11. Milčinski, F.: Verwahrloste und entartete Jugend in Krain. Laibach, Sonderdruck aus der Laibacher Zeitung, 1906.
12. Milčinski, F.: Iz delovanja mladinskega sodnika. Ljubljana. Ponatis iz »Slovenskega Pravnika« 1910.
13. Österreichische Statistik — Die Ergebnisse der Strafrechtspflege.
14. Polec, J.: Dr. Metod Dolenc ZZR XVIII 1941—1942, s. 23—95.
15. Robert, P.: Introduction. V: Council of Europe: Historical Research on Crime and Criminal Justice, Strassbourg 1985, s. 5—7.
16. Skaberne, B.: Dr. Metod Dolenc, RKIK XII, 1961, s. 234—249.
17. Skaberne, B.: Fran Milčinski — pionir slovenske mladinske kriminologije. Kriminalistična služba IX, 1958, s. 163—176.
18. Smaus, G.: Kriminologie und Geschichte. Kriminologisches Journal, 2. Beiheft, s. 3—15.
19. Sutherland, E.: Principles of Criminology, 6th Ed., Chicago, Philadelphia, New York. Loppincott Comp., 1960.
20. Turk, T. A.: Ralf Dahrendorf, Law and Order. Contemporary Crises 2, 1987, s. 195—197.
21. Vodopivec, K.: Vloga občanov pri sojenju v kazenskih zadevah. Pravniki 1980, 7—9, s. 185—207.
22. Vrhovec K., Fran Milčinski — vzgojnik. Ljubljana 1939.

UDC 343.3/7(497.12) »18«

Deviancy in Slovenia 100 Years Ago

Vodopivec, dr. Katja, Professor of Criminology, Faculty of Law, Ljubljana, Yugoslavia

The purpose of the research study was to establish what people considered as deviant 100 years ago, how deviant phenomena were treated, and what people's attitudes were towards deviancy.

The methodology consisted of: examination and investigation of Austrian substantive criminal legislation; statistical data on judgments for the year 1882 were compared with the same type of data for the year 1982; newspaper reports on deviancy were systematically examined and collected from newspapers published on the territory of Slovenia in the period from 1883 to 1885 and compared with reports in Slovene newspapers published in 1985.

It was established that substantive criminal legislation had changed since then towards more lenient

treatment of offenders. According to statistical data, the structure of crime has changed greatly; nowadays there are fewer offences against persons, while the destructiveness of other acts is on the increase, but penal sanctions have become more lenient. Newspaper reports were also entirely different 100 years ago, being relatively brief, mostly written in unsensational style and above all, six times less frequent than they are now. From the entire extent of crime processed by criminal justice, newspaper reporters now select events more arbitrarily, while a hundred years ago, they described events more faithfully. On the basis of analysis of other historical data it can be concluded that the whole atmosphere has greatly changed in Slovenia since the end of the last century.